

ECHITATEA ÎN DREPTUL PENAL SUBSTANŢIAL

Universul Juridic
Bucureşti
-2018-

Cuprins

Prefață.....	7
Cuvânt-înainte.....	9
Abrevieri.....	11
Introducere.....	13

CAPITOL PRELIMINAR

DREPT. DREPTATE. ECHITATE	18
Secțiunea. 1. Perspectivă filosofică asupra conceptelor de drept, dreptate, echitate.....	18
1.1. Dreptul și echitatea în concepția filosofilor antici.....	18
1.2. Dreptul roman și noțiunea de echitate.....	25
1.3. Dreptatea și echitatea în concepția unor filosofi iluminiști și utilitariști.....	26
Secțiunea 2. Concepții moderne despre drept, dreptate, echitate.....	30
2.1. Egalitatea de șanse, nediscriminare, egalitate în fața legii.....	30
2.2. Modelul moral-politic al dreptului și modelul democratic al dreptului. Echitatea ca justiție socială.....	34
2.3. Echitatea conturată în principiile fundamentale	37

PARTEA I

ECHITATEA ÎN RAPORT CU SANCTIUNEA PENALĂ	41
---	-----------

CAPITOLUL I

ECHITATEA ȘI INDIVIDUALIZAREA SANCTIUNILOR PENALE	48
Secțiunea 1. Echitatea și individualizarea pedepsei	48
<i>Subsecțiunea A. Echitatea și individualizarea pedepsei în dreptul penal român</i>	<i>55</i>
A.a) Aspecte generale.....	55
A.b) Principiul proporționalității restrângerii drepturilor fundamentale, garanție a echității în individualizarea legală a pedepsei.....	59
A.c) Pedepsele principale în dreptul penal român și echitatea.....	71
A.c).1. Aspecte din individualizarea pedepselor aplicabile persoanei juridice	71
A.c).2. Individualizarea legală a detențiunii pe viață.....	74
A.c).3. Individualizarea legală a închisorii.....	78
A.c).4. Individualizarea legală a amenzii.....	85

A.c).5. Alte aspecte ce vizează echitatea cu privire la individualizarea pedepselor principale	92
A.d) Aspecte de individualizare legală a pedepselor accesorii şi complementare şi echitatea	94
A.e) Criteriile generale de individualizare a pedepselor, garanţie împotriva puterii discreţionare a judecătorului	103
A.f) Jocul circumstanţelor atenuante şi agravante în aplicarea unei pedepse echitabile	117
A.g) Individualizarea judiciară a pedepsei închisorii în regim neprivativ de libertate – modalitate de stabilire a unei pedepse echitabile	120
A.h) Echitatea în individualizarea postcondamnatorie a pedepsei din dreptul penal român	122
<i>Subsecţiunea B. Echitatea şi individualizarea pedepselor în dreptul penal francez</i>	<i>128</i>
B.a) Individualizarea legală a pedepselor în dreptul francez	131
B.a).1. Principiul legalităţii incriminării şi a pedepselor în dreptul penal francez	132
B.a).2. Proportionalitatea – garanţia echităţii în individualizarea legală în dreptul penal francez	138
B.a).2.1. Necesitatea, proportionalitatea şi scara pedepselor în individualizarea legală franceză	140
B.a).2.2. Un minim general flexibil, prevăzut încă de legea penală franceză	142
B.a).2.3. Variaţiile maximului legal în funcţie de gravitatea actelor infracţionale	145
B.a).2.4. Incoerenţele legiuitorului francez în determinarea pedepselor. Pedepsele alternative în dreptul penal francez	149
B.b) Individualizarea judiciară a pedepselor în dreptul penal francez	157
B.b).1. Individualizarea judiciară din momentul judecăţii	159
B.b).1.1. Cine şi cum individualizează pedepsele în dreptul penal francez?	159
B.b).1.2. Instrumentele specifice individualizării judiciare din etapa judecăţii	162
B.b).1.3. Modalităţi de individualizare judiciară în momentul judecăţii în dreptul penal francez. Selectarea concretă a pedepsei	166

B.b).1.4. Câteva aspecte în ceea ce privește echitatea în practica individualizării judiciare a pedepselor din dreptul penal francez	170
B.b).2. Individualizarea judiciară postcondamnatorie în dreptul penal francez.....	178
B.b).2.1. Organele competente în privința individualizării postcondamnatorii a pedepselor în Franța	179
B.b).2.2. Regimurile specifice executării pedepselor din etapa individualizării judiciare postcondamnatorii în dreptul penal francez	184
B.b).2.3. Măsurile ce privesc pedepsele privative și restrictive de libertate în dreptul penal francez	194
B.b).2.4. Anumite aspecte ce vizează respectarea dreptului la apărare pe parcursul executării pedepselor în dreptul penal francez.....	206
Secțiunea 2. Echitatea și individualizarea măsurilor educative și a măsurilor de siguranță.....	211
<i>Subsecțiunea A. Individualizarea măsurilor educative și a măsurilor de siguranță în dreptul penal român</i>	<i>211</i>
A.a) Justificarea regimului sancționator favorizant al minorilor în dreptul penal român și echitatea sancțiunilor penale.....	214
A.a).1. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate și echitatea.....	220
A.a).2. Regimul măsurilor educative privative de libertate și echitatea	222
A.a).3. Efectele cauzelor de atenuare și agravare asupra măsurii educative	224
A.a).4. Aspecte particulare cu privire la răspunderea minorilor și elementele echității	225
A.b) Echitatea în aplicarea măsurii de siguranță a confiscării prin echivalent și a confiscării extinse	229
A.b).1. Limitele echitabile ale confiscării prin echivalent.....	230
A.b).2. Confiscarea extinsă și limitele echității.....	237
<i>Subsecțiunea B. Echitatea și individualizarea măsurilor educative și de siguranță în dreptul penal francez</i>	<i>245</i>
B.a) Individualizarea măsurilor educative în dreptul penal francez	245
B.a).1. Scurt istoric al răspunderii penale a minorilor în Franța	248

B.a).2. Măsurile educative şi de siguranţă care vizează minorii în dreptul penal francez	250
B.a).3. Criteriile de individualizare în tratamentul sancţionator al minorilor conform legii penale franceze.....	257
B.a).4. Explicarea regimului derogatoriu de individualizare pentru minori prin prisma echităţii sancţiunilor penale	261
B.b) Măsurile de siguranţă în tratamentul penal al delincvenţilor majori	270
B.b).1. Incidenţa măsurilor de siguranţă fără existenţa infracţiunii. Nerespectarea echităţii?	275
B.b).2. Cazul particular al tulburărilor psihice. Este posibilă delimitarea pedepselor de măsurile de siguranţă?	278
B.b).3. Legătura între măsurile de siguranţă, funcţia de neutralizare a pedepsei şi echitatea în tehnica de dispunere a acestor măsuri de către autorităţile franceze	292

CAPITOLUL 2

ECHITATEA ŞI CUMULUL SANCTIUNILOR/CALIFICĂRILOR PENALE.....296

Secţiunea 1. Echitatea şi principiul *ne bis in idem*298

Subsecţiunea A. Aspecte cu privire la principiul *ne bis in idem* şi la concursul de calificări din dreptul penal român.....302

A.a) Principiul *ne bis in idem* în dreptul penal român.....302

A.b) Concursul de calificări în dreptul penal român.....311

Subsecţiunea B. Echitatea şi non-cumulul calificărilor/proceselor în dreptul penal francez. Aspecte cu privire la principiul *ne bis in idem* în dreptul penal francez315

B.a) Absenţa regulilor de rezolvare a conflictelor de calificări din legea penală franceză.....321

B.b) Excepţiile de la non-cumulul de calificări. Faptă unică şi pluralitate de valori atinse323

Secţiunea 2. Echitatea pedepselor, principiul *ne bis in idem* şi pedepsele cumulative.....325

Subsecţiunea A. Aspecte din dreptul penal român325

A.a) Concursul de infracţiuni, cumulul închisorii cu amenda şi echitatea325

A.b) Cât de echitabil este sporul obligatoriu de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite, ce se adaugă la pedeapsa cea mai grea?327

A.c) Aplicarea imediată a dispoziţiilor din materia prescripţiei răspunderii penale şi a executării pedepsei, mai severe, pentru infracţiuni comise anterior pentru care termenul de prescripţie a răspunderii nu s-a împlinit în dreptul penal substanţial român	392
<i>Subsecţiunea B. Aspecte din dreptul penal francez</i>	396
B.a) Legile interpretative şi civile, excepţii de la principiul neretroactivităţii legii penale mai severe în dreptul francez	396
B.b) Reveniri defavorabile asupra jurisprudenţei şi principiul neretroactivităţii legii penale în dreptul penal francez	400
B.c) Cazurile crimelor împotriva umanităţii în dreptul penal francez şi echitatea	402

CAPITOLUL 2

ECHITATEA ŞI JUSTIFICAREA INFRACTIUNII (CAUZELE

JUSTIFICATIVE)	405
----------------------	-----

Secţiunea 1. Echitatea şi cauzele justificative legale	411
--	-----

<i>Subsecţiunea A. Echitatea şi cauzele justificative legale în dreptul penal român</i>	411
---	-----

A.a) Legitima apărare şi elementele de echitate	412
---	-----

A.b) Starea de necesitate şi echitatea	415
--	-----

A.c) Echitatea din exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligaţii	418
---	-----

A.d) Consimţământul persoanei vătămate – cauză justificativă legală şi limitele echităţii	421
---	-----

<i>Subsecţiunea B. Echitatea şi cauzele justificative legale în dreptul penal francez</i>	424
---	-----

B.a) Echitatea în cauzele generale justificative în dreptul penal francez	425
---	-----

B.b) Excepţia adevărului – <i>exceptio veritatis</i>	434
--	-----

B.c) Scuza provocării – cauză justificativă în dreptul penal francez	438
--	-----

Secţiunea 2. Echitatea şi cauzele justificative jurisprudenţiale (<i>praetoriene</i>)	439
---	-----

<i>Subsecţiunea A. Aspecte din dreptul penal român cu privire la cauze justificative doctrinare</i>	439
---	-----

<i>Subsecţiunea B. Echitatea şi faptele justificative praetoriene în dreptul penal francez</i>	441
--	-----

B.a) <i>Buna-credință</i> ca fapt justificativ <i>pretorian</i> în materie de defăimare	443
B.b) Libertatea de exprimare – cauză justificativă prin prisma echității.....	447
B.c) Echitatea ca fundament al justificării prin <i>drepturile la apărare</i>	448
Concluzii.....	452
Postfață.....	468
Bibliografie	471

Introducere

Echitatea a fost văzută ca „o dimensiune a principiului justiției în raportul acestuia cu morala. Echitatea introduce practic morala în sistemele de drept în vigoare”¹. „Mai mult, aceasta guvernează inclusiv domeniile strict tehnice, sau formale, care, aparent, nu au nicio legătură cu preocupările axiologice”².

Dacă în sfera dreptului procesual civil, art. 5 din actualul Cod de procedură civilă prevede în alin. (3) că: „în cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității”, o asemenea alternativă nu este posibilă și în dreptul penal substanțial. Echitatea apare în dreptul penal prin prisma principiului legalității incriminării și a pedepselor, care încadrează însăși activitatea de aplicare și interpretare a legii penale, pe care judecătorii o efectuează, prevenind arbitriul în împărțirea dreptății și contribuind la menținerea echilibrului în actul de justiție represiv.

Principiul echității și justiției reprezintă un principiu fundamental al dreptului, alături de alte principii generale ca: asigurarea bazelor legale de funcționare a statului, principiul libertății și egalității și principiul responsabilității din care decurge în final și sancțiunea penală individualizată. Justiția și echitatea reprezintă valori ale vieții sociale care trebuie să își găsească expresia juridică, iar principiile dreptului sunt conceptele care le exprimă. Normele juridice derivă din aceste principii și este imperativ să își realizeze finalitatea prin echitate. Pe parcursul cercetării noastre, am identificat echitatea în sfera dreptului penal substanțial, prin individualizarea sancțiunilor penale, proporționalitatea ingerinței în drepturile și libertățile indivizilor, proporționalitatea pedepsei cu pericolul social al infracțiunii, legea penală mai favorabilă și cauzele justificative³.

¹ A se vedea M. Andreescu, *Principiul proporționalității în dreptul constituțional*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 10 și urm.

² Gh.C. Mihai, R.I. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria și filosofia dreptului*, Ed. All, București, 1997, p. 133.

³ În dreptul penal francez s-a ajuns la crearea de cauze justificative, așa-numitele cauze justificative jurisprudențiale, sau *pretoriene*, care au ca fundament principiul echității, acesta presupunând adaptarea justiției penale la situațiile imprevizibile. Practic, este vorba despre interesul general care legitimează acest fenomen în jurisprudența franceză. Spre exemplu, excepția bunei-credințe, excepție de la prevederile generale ale Legii din 29 iulie

Noţiunea de echitate există în procedura penală română şi franceză, în conţinutul principiului *dreptului la un proces echitabil*¹. Echitatea este un

1881 care reglementează infracţiunile de presă şi care justifică atingerile aduse imaginii publice a unei persoane şi deci afectarea demnităţii acesteia, dacă la bază se află un motiv legitim, de interes general şi buna-credinţă a celui care comite această vătămare a drepturilor personalităţii. Un alt exemplu este justificarea comiterii unei infracţiuni în măsura în care aceasta a fost strict necesară pentru exerciţiul efectiv al drepturilor la apărare ş.a.m.d. Vom vedea în detaliu aceste aspecte în cuprinsul părţii finale din prezenta lucrare, dedicată acestui subiect.

¹ Echitatea redată prin prisma dreptului la un proces echitabil reprezintă un drept fundamental al fiecărui individ în faţa instanţelor de judecată. Este un drept care este recunoscut de la începerea procesului penal, pe întreg parcursul acestuia, inclusiv în faza de executare a deciziilor judecătoreşti. Dreptul la un proces echitabil este prevăzut în cuprinsul *Declaraţiei universale a Drepturilor Omului*, art. 10, adoptată la 10 decembrie 1948, prin Rezoluţia 217 A în cadrul celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite, şi este consacrat în art. 6 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului. Deşi Constituţia Franţei nu prevede expres dreptul la un proces echitabil, acesta este recunoscut în jurisprudenţa Consiliului Constituţional (Decizia nr. 95-360 din 2 februarie 1995, disponibilă la www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1995/95362dc.htm, consultată la 20 septembrie 2015, în care Consiliul Constituţional a recunoscut că procesul echitabil este o garanţie a respectării drepturilor apărării care asigură echilibrul între drepturile părţilor în faţa instanţei de judecată), în baza art. 14 din Pactul Internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 6 par. 1 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului şi art. 47 al Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Reglementarea dreptului la un proces echitabil în codurile de procedură penală română şi franceză este similară. Codul de procedură penală român actual se referă la echitate în cuprinsul art. 8, intitulat *Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal*; vechiul Cod de procedură penală român din 1968 se referea la echitate în cuprinsul art. 1 alin. (1), care prevedea un conţinut asemănător, dar care era intitulat distinct: *Scopul procesului penal*. În conformitate cu vechea reglementare română, scopul procesului penal era „constatarea la timp şi în mod complet a faptelor care constituie infracţiuni, astfel ca orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit vinovăţiei sale şi nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală”.

În doctrina română (G. Antoniu, N. Volonciu, N. Zaharia, *Dicţionar de procedură penală*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988, p. 97) s-a considerat în reglementarea procesual penală că echitatea presupune o *deplină egalitate a tuturor participanţilor în procesul penal*, iar în realizarea acestuia ea nu poate fi separată de ideea fundamentală potrivit căreia toate persoanele care au încălcat legea trebuie să fie sancţionate şi niciun nevinovat să nu fie pedepsit. Este vorba despre echilibrul între apărarea interesului general, de pedepsire a infractorilor şi interesul fiecărei persoane nevinovate de a nu fi supusă constrângerii penale. Noţiuni ca legalitatea, adevărul, preocuparea constantă de a sancţiona echitabil şi în cel mai scurt timp posibil infractorii, iniţiativa de a combate infracţiunile, dar şi preocuparea în a nu încălca drepturi şi libertăţi fundamentale prin respectarea garanţiilor efective care împiedică încălcarea lor, prevenirea nerespectării prezumţiei de nevinovăţie, sau a dreptului la apărare, respectul demnităţii şi integrităţii umane şi a vieţii private au fost

principiu fundamental al procesului penal, dar un proces echitabil nu poate exista dacă reglementările de drept penal substanțial sunt vădit inechitabile. O lege nedreaptă nu poate duce la o soluție echitabilă, or, unde nu există echi-

invocate în numele echității (C. Ghigheci, în N. Volonciu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, V. Văduva, D. Atasiei, C. Ghigheci, C. Voicu, G. Tudor, T.V. Gheorghe, C.M. Chiriță, *Noul Cod de procedură penală comentat*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 28).

Dacă analizăm aceste noțiuni, ajungem la concluzia că majoritatea sunt deja creionate în dreptul penal substanțial. Art. 8 C. pr. pen. român cuprinde elemente ale echității precum necesitatea soluționării cazurilor într-un termen rezonabil cu respectarea regulilor unei represiuni juste și exacte, alături de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale.

În reglementarea franceză procesual penală regăsim în cuprinsul Părții preliminare a Codului de procedură penală actual articolul preliminar, cu următorul cuprins: „I. Procedura penală trebuie să fie echitabilă și contradictorie și să mențină echilibrul între drepturile părților. Ea trebuie să garanteze separația puterilor autorităților care exercită acțiunea publică de cele care judecă procesul. Indivizii într-o situație similară și urmăriți penal pentru aceleași infracțiuni ar trebui judecați după aceleași reguli II. Autoritatea judiciară trebuie să asigure informarea victimelor și garantarea drepturilor acestora în cadrul procedurilor penale; III. Orice persoană suspectată, sau acuzată este prezumată nevinovată până la stabilirea definitivă a vinovăției sale. Încălcările prezumției de nevinovăție se impun a fi prevenite, ele vor fi reparate și pedepsite în condițiile prevăzute de lege. Persoana are dreptul de a fi informată cu privire la acuzațiile aduse împotriva ei și să fie asistată de un apărător. În cazul în care persoana suspectată, sau acuzată nu înțelege limba franceză, ea are dreptul la asistența unui interpret, într-o limbă pe care o înțelege și până la încheierea procedurilor, inclusiv pe parcursul întrevederilor cu avocatul său care au legătură directă cu orice interogatoriu sau audiere în cauză, precum și la traducerea documentelor esențiale pentru exercitarea apărării sale în afară de renunțarea expresă și în cunoștință de cauză din partea sa la acest drept, în vederea garantării caracterului echitabil al procesului, documente care trebuie, ca atare, să îi fie notificate în conformitate cu prezentul cod. Măsurile de constrângere, la care poate fi supusă persoana suspectată, sau acuzată sunt luate sub controlul efectiv al autorității judiciare competente. Ele trebuie să fie strict necesare procedurii, proporționale cu gravitatea infracțiunii de comiterea căreia este acuzată persoana și să nu aducă atingere demnității persoanei. Hotărârea asupra acuzației care i se impută persoanei trebuie pronunțată într-un termen rezonabil. Fiecare persoană condamnată are dreptul de a solicita examinarea condamnării sale și de către o altă instanță. În materia penală și corecțională, nicio sentință de condamnare nu poate fi pronunțată împotriva unei persoane exclusiv pe baza declarațiilor sale, fără ca aceasta să fi fost în măsură să se consilieze cu un avocat și să fie asistată de către acesta” (G. Azibert, *Code de procédure pénale annoté*, éd. 2016, Ed. LexisNexis, Paris, 2016, pp. 3-5).

Acestea sunt de fapt aceleași noțiuni de legalitate, proporționalitate cu gravitatea infracțiunii, termen rezonabil, echilibrul drepturilor părților, ca și în legea procesual penală română, dar și alte garanții, cum ar fi separarea funcțiilor judiciare, dreptul la un interpret procedura contradictorie, prezumția de nevinovăție, precum și accentul pus pe „informarea și garantarea drepturilor victimelor în cadrul procedurilor penale”, care diferă de reglementarea română. Aceste garanții nu lipsesc din procedura penală română, ci ele sunt prevăzute în articole separate din Codul de procedură penală.

tate, nu există dreptate. De aceea ne-am propus să cercetăm în ce măsură principiul echității se reflectă în cadrul dreptului penal substanțial.

Prezenta lucrare științifică are la bază metodele de cercetare istorică, comparativă și analitică și cuprinde o cercetare comparativă a dreptului penal român și francez, dar și a jurisprudenței europene, internațională în materie, vizând recunoașterea și consacrarea principiului echității în dreptul penal substanțial român și francez.

Dacă echitatea procesului penal a fost tratată în doctrină, constatăm că despre echitate în dreptul material penal nu s-a scris. Un proces echitabil nu poate fi susținut pe baza unui drept penal material inechitabil. Echitatea este un subiect esențial și de actualitate și în dreptul penal substanțial. Întrebarea este: ce putem spune despre echitate în dreptul material penal? Într-adevăr, acest concept nu are o consacrare textuală, ci doar o recunoaștere indirectă, sau implicită, prin intermediul conceptelor derivând din principiul constituțional al proporționalității restrângerii drepturilor fundamentale, aplicarea legii penale mai favorabile, individualizarea sancțiunilor penale sau cauzele justificative ale faptei penale. Fiecare concept juridic își are propriul fundament, astfel că dreptul la un proces echitabil are implicit un fundament în dreptul penal material.

Dacă în sistemul de Common Law „*Equity* reprezintă ansamblul de principii desprinse din practica instanței și care sunt un *corectiv* adus regulilor din Common Law”¹, considerăm că echitatea în dreptul penal se materializează într-un ansamblu de *norme de echitate cu rol de corectiv* pentru regulile din dreptul penal substanțial². În viziunea noastră, echitatea include principii fundamentale ca: proporționalitatea restrângerii drepturilor și libertăților, legalitatea incriminării și a sancțiunilor, egalitatea în fața legii penale, principiul individualizării, legea penală mai favorabilă și, nu în ultimul rând, fundamentul moral al cauzelor justificative.

¹ A se vedea M. Andreescu, *op. cit.*, pp. 14-15, unde autorul susține, în ceea ce privește principiul proporționalității, faptul că „acesta face parte din principiul echității și al justiției și că această consacrare nu este suficientă să existe la nivel formal, pur doctrinar, ci ea trebuie realizată prin norme, sau jurisprudență”. Cu atât mai mult, considerăm că se aplică același raționament și în privința principiului echității, a cărui recunoaștere în dreptul penal substanțial este necesară pentru buna funcționalitate a celorlalte principii fundamentale ca: legea penală mai favorabilă, principiul individualizării, principiul legalității etc.

² Nu facem referire la un transplant legal, care ar fi imposibil în acest context (a se vedea, în acest sens, M.-M. Dinu-Bakoș, *Existe-t-il une justification de l'acculturation du droit? La culture juridique du Common Law et la culture juridique du Droit Continental*, în *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, nr. 1/2015, Ed. Universul Juridic, București, pp. 161-173), ci la conceptul și instituția echității specifică dreptului continental român și francez.

Menirea cercetării noastre este de a decela acele elemente de drept penal substanțial care corespund echității de cele care ar contraveni acestui principiu, generând discriminări. După constatarea inechităților din dreptul penal substanțial, prin analiza instituțiilor alese pentru a fi cuprinse în cercetare, propunem corectarea normelor inechitabile, acolo unde este cazul. În acest sens, în fiecare secțiune vor exista observațiile noastre cu privire la inechitățile pe care le descoperim, precum și propunerile corective pe care noi le apreciem ca fiind echitabile.

În cadrul fiecărei instituții abordate, atât din dreptul român, cât și din dreptul francez, identificăm prezența echității prin prisma principiilor fundamentale de drept penal substanțial existente și analizate, subliniem inechități și efectuăm observații cu privire la concordanța reglementării penale substanțiale cu echitatea, pentru ca, în final, să propunem enunțarea principiului echității în dreptul penal substanțial român și francez.